

Додаток 14
до Положення про організацію
освітнього процесу в Таврійському
національному університеті імені В.І.
Вернадського

МІНІСТЕРСТВО ОСВІТИ І НАУКИ УКРАЇНИ
ТАВРІЙСЬКИЙ НАЦІОНАЛЬНИЙ УНІВЕРСИТЕТ
імені В.І. ВЕРНАДСЬКОГО
Навчально-науковий гуманітарний інститут
Кафедра конституційного та міжнародного права

«ЗАТВЕРДЖУЮ»
Директор інституту

О.О. Ляшко
«___» _____ 2019 р.

РОБОЧА ПРОГРАМА НАВЧАЛЬНОЇ ДИСЦИПЛІНИ

«ПРАВО ЄВРОПЕЙСЬКОГО СОЮЗУ»

за спеціальністю

081 Право

Навчально-науковий гуманітарний інститут

Київ – 2019 рік

Робоча програма з навчальної дисципліни «Право Європейського союзу» складена для здобувачів вищої освіти відповідно до програми підготовки фахівців за спеціальністю 081 Право ступеня вищої освіти бакалавр, за денною та заочною формою навчання.

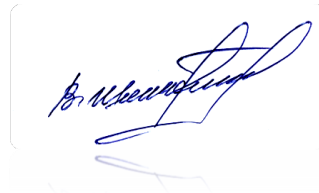
Розробник:

Макаруха З.М. – д.ю.н., доцент кафедри конституційного та міжнародного права Навчально-наукового гуманітарного інституту Таврійського національного університету імені В.І. Вернадського.

Робочу програму схвалено на засіданні кафедри конституційного та міжнародного права _____

Протокол №1 від 30 серпня 2019 року

Завідувач кафедри
конституційного та міжнародного права

__В.Ю. Швачка

ВСТУП

Програма вивчення нормативної навчальної дисципліни “Право Європейського Союзу” складена відповідно до освітньо-професійної програми підготовки.

Предметом вивчення навчальної дисципліни є поняття, зміст та особливості права ЄС, правова природа ЄС, а також правові основи зовнішніх відносин ЄС, в тому числі з Україною.

Міждисциплінарні зв'язки: Навчальна дисципліна тісно пов'язана з такими дисциплінами, як “міжнародне право”, “Право міжнародних організацій”.

Програма навчальної дисципліни складається з таких змістових модулів:

1. *Феномен права ЄС та ЄС як об'єднання sui generis*
2. *Правові основи зовнішніх відносин ЄС*

1. Мета та завдання навчальної дисципліни

1.1. Метою викладання навчальної дисципліни “Право Європейського Союзу” є набуття слухачами системних загальнотеоретичних знань як у сфері права Європейського Союзу та правових основ функціонування ЄС, так і щодо інституційних та правових аспектів формування та розвитку зовнішньої політики ЄС. Це дасть змогу удосконалити фахову підготовку слухачів згідно із сучасними вимогами щодо рівня компетенції у галузі зовнішньої політики, зокрема стратегічного планування політики України у сфері європейської інтеграції.

1.2. Основними завданнями вивчення дисципліни “Право ЄС” є

вивчення/розуміння:

- етапів становлення права ЄС, його поняття, змісту та особливостей;
- правової природи ЄС;
- інституційної системи ЄС;
- інституційно-правових засад розвитку зовнішньої політики ЄС;
- правових основ відносин між Україною та ЄС;

навики у застосуванні набутих знань на практиці:

- знаходити, розуміти і застосовувати статистичну та аналітично-правову інформацію і на її основі готувати аналітичні довідки, пропозиції, доповіді у сфері європейської інтеграції;
- аналізувати положення міжнародно-правових та нормативно-правових актів ЄС, а також прецедентного права ЄС (оволодіваючи правовим мисленням), в тому числі з точки зору інтересів України та оцінки ефективності державної політики європейської інтеграції.

1.3. Згідно з вимогами освітньо-професійної програми студенти повинні:

знати :

- етапи становлення права ЄС та створення ЄС;
- зміст і сферу дії європейського права; принципи, суб'єкти та джерела права ЄС;
- правовідносини, що регулюються правом ЄС;

- співвідношення права ЄС з міжнародним та внутрішнім правом держав-членів;
- правову природу ЄС, види його компетенцій;
- принципи побудови інституційної системи ЄС;
- компетенцію органів ЄС;
- види правотворчих процедур в ЄС;
- систему дипломатичних органів ЄС;
- правові основи зовнішніх зносин ЄС;
- особливості міжнародної правосуб'єктності ЄС, його договірну практику та види політики у сфері зовнішніх відносин;
- організаційно-правові механізми та інструментарій відносин України з ЄС.

вміти :

- класифікувати акти права ЄС, а також аналізувати первинне та вторинне законодавство ЄС;
- ідентифікувати/прогнозувати застосування того чи іншого принципу права ЄС у його зовнішньополітичній в тому числі дипломатичній діяльності;
- аналізувати практику застосування права ЄС судами ЄС та держав-членів;
- оцінювати рівень відповідності законодавства України законодавству ЄС;
- оцінювати ефективність організаційно-правових механізмів та інструментарію розвитку відносин України з ЄС.

2. Інформаційний обсяг навчальної дисципліни

Змістовий модуль 1. Феномен права ЄС та ЄС як об'єднання sui generis

Тема 1. Еволюція права ЄС, його поняття та зміст (лекція)

1. Етапи становлення права ЄС та створення ЄС.
2. Зміст і сфера дії європейського права.
3. Принципи права ЄС.
4. Суб'єкти права ЄС.
5. Джерела права ЄС.
6. Види правовідносин, що регулюються правом ЄС.

Термінологія і поняття.

Історичні передумови виникнення Європейських Співтовариств. Концептуальні засади європейської інтеграції. Договір про заснування Європейського об'єднання вугілля та сталі. Римський договір та формування інституційно-правових основ європейської інтеграції. Маастрихтський договір та створення Європейського Союзу. Реформування ЄС відповідно до Амстердамського договору. Ніццький договір і розширення ЄС. Перспективи розвитку ЄС відповідно до Лісабонського договору.

Право ЄС як правова система. Предметна юрисдикція інтеграційного права. Дія права ЄС у часі та просторі. Принцип верховенства, прямої дії, субсидіарності та

пропорційності у праві ЄС. ЄС, держави-члени, фізичні та юридичні особи, як суб'єкти права ЄС.

Основні (установчі договори, Хартія ЄС про основні права, міжнародні угоди, цінності, міжнародні звичаї, акти інститутів ЄС зобов'язального характеру, принципи права, рішення органів співробітництва зобов'язального характеру) та допоміжні (акти інститутів ЄС рекомендаційного характеру, рекомендаційні акти органів співробітництва, рішення Суду ЄС, доктрина) джерела права ЄС.

Особливості правовідносин, що базуються на праві ЄС. Класифікація видів правовідносин за їх природою (на установчі, правостановлюючі та правоохоронні) та змістом (матеріальні та процесуальні).

Тема 2. Особливості права ЄС. Правова природа ЄС (лекція)

1. Право ЄС і міжнародне право
2. Право ЄС і внутрішнє право держав-членів
3. Правова природа ЄС
4. Компетенція і сфери правового регулювання ЄС

Співвідношення права ЄС та міжнародного права. Норми міжнародного права як частина права ЄС (принцип *pari sunt servanda*). Розподіл договірної компетенції між ЄС та державами-членами як фактор взаємодії міжнародного права з правом ЄС.

Принцип примату права ЄС (вища юридична сила норм права ЄС у разі колізії з нормами національного права держав-членів). Справа 11/70 “*Internationale Handelsgesellschaft*” [1970]. Положення конституційних актів держав-членів щодо закріплення принципу примату права ЄС.

Характерні риси і особливості ЄС. Цілі та принципи ЄС. Членство в ЄС.

Поняття компетенції ЄС. Поділ компетенції ЄС на внутрішню та зовнішню, явно виражену та дорозумілу, а також виключну, спільну з державами-членами, доповнюючу та спеціальну.

Тема 3. Інституційна система ЄС (лекція)

1. Принципи побудови інституційної системи ЄС
2. Європейська рада
3. Рада ЄС
4. Європейська комісія
5. Європейський парламент
6. Судова система ЄС
7. Європейський центральний банк, Рахункова палата, Комітет регіонів
8. Допоміжні органи та установи ЄС

Розгляд основних принципів побудови і функціонування інституційної структури ЄС: єдність, збалансованість, субсидіарність і пропорційність.

Склад, структура Європейської ради, його місце і роль в механізмі ЄС, реформа вищого керівного органу ЄС.

Статус Ради ЄС, її повноваження, порядок роботи і процедура прийняття рішень.

Призначення, порядок формування, склад і структура Європейської комісії. Організація роботи, процедура прийняття рішень, повноваження (участь у нормотворчому процесі, управлінські повноваження, повноваження у сфері зовнішніх відносин). Контроль за діяльністю Європейської комісії і інститут відповідальності.

Місце і роль Європейського парламенту в системі інститутів ЄС, порядок формування і статус депутатів, внутрішня структура і процедура прийняття рішень, повноваження (участь у нормотворчому процесі, бюджетні повноваження, участь у формуванні інших інститутів і контрольні повноваження), здійснення зовнішніх зв'язків.

Структура та особливості судової системи ЄС, роль та призначення Суду ЄС, Суду загальної юрисдикції і спеціалізованих судів, юрисдикція судових органів ЄС, правила судочинства, види позовів, які розглядаються судами, преюдиційна процедура.

Статус та повноваження Європейського центрального банку. Місце, роль і значення європейської системи центральних банків. Статус, повноваження і порядок діяльності Рахункової палати ЄС. Роль та призначення консультативних (Економічний та соціальний комітет, Комітет регіонів) та допоміжних (Комітет постійних представників, Комітет з питань політики та безпеки, Комітет з питань внутрішньої безпеки, Економічний та фінансовий комітет, Комітет з питань зайнятості, Комітет з питань соціального захисту) органів та установ ЄС (Європейський інвестиційний банк, Європейське оборонне відомство, Європол, Євроюст, Європейська агенція з управління оперативним співробітництвом на зовнішніх кордонах ЄС, Агенція ЄС з основних прав).

Тема 4. Правотворчі процедури в ЄС (лекція)

1. Види нормативно-правових актів, нормотворчих процедур
2. Консультативна процедура
3. Порядок перегляду та внесення змін до установчих актів
4. Законодавча процедура
5. Програма і порядок введення нових процедур
6. Виконання рішень

Рішення прийняті Європейською радою, Радою ЄС чи Європейською комісією, які обов'язково потребують отримання висновку Європарламенту чи консультативного органу (консультативна процедура).

Загальна, звичайна та спрощена процедуру внесення змін до установчих актів ЄС, які застосовуються відповідно до критерію значимості внесених змін.

Внесення змін Лісабонським договором у законодавчу процедуру. Запровадження загальної та спеціальної законодавчої процедури.

Положення Лісабонського договору щодо застосування процедури прийняття рішень кваліфікованою більшістю голосів.

Механізм виконання рішень як складова процедури прийняття рішень. Специфіка у зв'язку з відсутністю в ЄС апарату примусу. Передбачена Лісабонським договором

можливість створення Європейської прокуратури, якій підпорядковуватимуться національні органи примусу.

Змістовий модуль 2. Правові основи зовнішніх відносин та дипломатії ЄС

Тема 5. Інституційно-правові аспекти дипломатії ЄС (лекція)

1. ЄС як дипломатичний актор “*sui generis*”
2. Формування системи дипломатичних органів ЄС
3. Реформи Лісабонського договору у сфері правового регулювання дипломатичних відносин ЄС.
4. Дипломатичні та консульські функції делегацій ЄС
5. Застосування в рамках ЄС Віденської конвенції про дипломатичні відносини 1961 р.

ЄС як об'єднання *sui generis* відображає його наднаціональний характер і у зовнішньополітичній сфері. Саме Лісабонський договір, наділяючи ЄС міжнародною правосуб'єктністю, націлений на забезпечення одноманітної репрезентативності ЄС на міжнародній арені. Це зумовило цілий комплекс реформ і у дипломатичній сфері ЄС: трансформація делегацій Комісії у делегації ЄС; наділення представницькими повноваженням Президента Ради та Високого представника Союзу з зовнішніх справ і політики безпеки, створення Європейської служби зовнішньої діяльності (далі ЄСЗД).

Статус та повноваження ЄСЗД. Співпраця ЄСЗД з дипломатичними відомствами держав-членів ЄС. Склад ЄСЗД (посадові особи компетентних служб Генерального секретаріату, Ради та Комісії, а також персонал направлений дипломатичними відомствами держав-членів). Організація та функціонування ЄСЗД. Оцінка ефективності діяльності ЄСЗД.

Забезпечення представництва ЄС у третіх країнах та міжнародних організаціях Делегаціями ЄС. Особливості статусу, порядку діяльності та повноважень Делегацій ЄС, їх взаємодія з дипломатичними і консульськими місіями держав-членів. Дипломатичні та консульські функції Делегацій ЄС.

Ієрархічний характер системи дипломатичних органів ЄС (підпорядкування ЄСЗД та Делегацій ЄС Високому представнику Союзу із зовнішньої політики і політики безпеки. Повноваження Високого представника Союзу із зовнішньої політики і політики безпеки та Комісії у зовнішньополітичній сфері.

Проблеми застосування в рамках ЄС Віденської конвенції про дипломатичні відносини 1961 р (дипломатичні паспорти та *Laissez-passer*, дипломатичний притулок).

Перспективи формування глобальної дипломатичної служби ЄС (яка б спиралася на колишню роботу Комісії та імплементувала нові риси запроваджені Лісабонським договором). Необхідність віднайдіння балансу між діяльністю Делегацій ЄС та тривалою дипломатичною практикою делегацій держав-членів (питання державного суверенітету).

Тема 6. Право зовнішніх відносин ЄС (лекція)

1. Міжнародна правосуб'єктність ЄС
2. Договірна практика ЄС
3. Взаємодія ЄС з третіми державами
4. Співробітництво ЄС з міжнародними організаціями.

ЄС як суб'єкт міжнародного права відповідно до Лісабонського договору. Визнання Лісабонським договором про функціонування ЄС функціональної правоздатності Союзу у сфері зовнішніх відносин.

Права ЄС породжені визнанням його міжнародної правосуб'єктності: підтримка відносин з міжнародними організаціями (використання як традиційних форм, притаманних практиці інших міжнародних об'єднань, так і тих, що характерні для відносин держав з міжнародними організаціями, зокрема СОТ) представлення об'єднаної Європи в рамках міжнародних організацій та конференцій, укладення міжнародних угод, встановлення та розвиток дипломатичних відносин з третіми державами.

Роль Голови Європейської Ради, Високого представника Союзу із зовнішніх справ і політики безпеки та Комісії у реалізації міжнародної правосуб'єктності ЄС.

Тема 7. Правове регулювання та інструментарій розвитку дипломатичних відносин України з ЄС (лекція)

1. Правопорядок ЄС та правопорядок України. Гармонізація законодавства України з правом ЄС
2. Організаційно-правові механізми розвитку дипломатичних відносин Україна-ЄС
3. Інструментарій дипломатичної взаємодії України та ЄС

Застосування положень міжнародних договорів у національному правопорядку України. Інструменти впливу права ЄС на внутрішнє право України (УПС, Угода про асоціацію, акти м'якого права ЄС).

Гармонізація законодавства України до законодавства ЄС як один з методів впливу права ЄС на правопорядок України. Співвідношення термінів “гармонізація” та “адаптація”. Вимоги гармонізації законодавства України з законодавства ЄС відповідно до Порядку денного асоціації Україна – ЄС (обмежує самостійність у виборі пріоритетних сфер гармонізації).

Визначення параметрів відносин сторін органами співпраці України та ЄС створеними в межах УПС (існуючий інституційний механізм співробітництва практично повністю імplementований в Угоді про асоціацію).

Правові інструменти співпраці України з Європейським Союзом: Європейська політика сусідства, Політика східного партнерства, Порядок денний асоціації між Україною та ЄС, План дій Україна - ЄС у сфері свободи, безпеки та юстиції.

Змістовий модуль 1

Тема 1. Європейське право: зміст, природа та особливості (семінарське/практичне заняття)

1. Політико-правові передумови та концептуальні підходи виникнення права ЄС.
2. Основні етапи розвитку права ЄС та європейських інтеграційних об'єднань. Зміни до установчих договорів, що вносилися у процесі розвитку європейської інтеграції.
3. Поняття права ЄС його кваліфікаційні характеристики (принципи, суб'єкти, джерела).
4. Концепції співвідношення права ЄС з внутрідержавним та міжнародним правом.
5. Поняття та види компетенції ЄС.

Володіння загальнотеоретичними знаннями з постановочних питань.

Аналіз положень Лісабонського договору 2007 р. щодо компетенції ЄС та Протоколу про застосування принципів субсидіарності і пропорційності.

Аналіз рішень Суду ЄС у справах:

294/83 *Les Verts* [1986] (конституційний характер Римського договору)

6/64 *Costa v. ENEL* [1964] (примат права ЄС, відокремлення права ЄС від інших правових систем)

106/77 *Simmental* [1978] (утримання державами-членами від прийняття актів, що суперечать праву ЄС)

26/62 *Van Gend en Loos* [1963] (пряма дія права ЄС, суб'єкти права ЄС)

C-128/92 *H.J. Banks & Co. Ltd.* [1994] (критерії щодо норм прямої дії).

Документи

1. Європейський Союз: консолідовані договори. – К.: Port-Royal, 1999.
2. Protocol on the application of the principles of subsidiarity and proportionality to the Treaty of Lisbon [Електронний ресурс] – Режим доступу до докум.: http://europa.eu/lisbon_treaty/full_text/index_en.htm.
3. The Treaty of Lisbon, 13.12.2007 // Official Journal C 306/50 of 17.12.2007.
4. The Treaty of Nice, 26.02.2001 // Official Journal C 80 of 10.02.2001.
5. The Treaty of Rome, establishing the European Economic Community (EEC), signed in Rome on 25 March 1957 [Електронний ресурс] – Режим доступу до докум.: <http://eur-lex.europa.eu/en/treaties/index.htm#founding>.
6. Treaty on European Union (Maastricht Treaty) of 07.02.1992. // Official Journal C191 of 29.07.1992.
7. Справа 294/83 *Les Verts* [1986].
8. Справа 6/64 *Costa v. ENEL* [1964].
9. Справа 106/77 *Simmental* [1978].
10. Справа 26/62 *Van Gend en Loos* [1963].
11. Справа C-128/92 *H.J. Banks & Co. Ltd.* [1994].

Література

12. Великий енциклопедичний юридичний словник/ [ред. Ю.С. Шемшученко]. – К.: ТОВ "Видавництво "Юридична думка", 2007.
13. Гердеген М. Євроейське право / Гердеген М. – К.: "К.І.С.", 2008.
14. Гнатовський М.М. Європейський правовий простір. Концепція та сучасні проблеми. – К.: Видавничий дім "Промені", 2005.
15. Корецький В. М. Проект Юрія Подебрада об організації мира и безопасности / В. М. Корецький // Известия Академии наук СССР: Отделение экономики и права. – 1946. – №5. – С. 382–396.
16. Муравйов В.І. Вступ до права Європейського Союзу: підручник. - 2-ге вид. – Київ, 2010.
17. Право Європейського Союзу. За ред. В.І. Муравйова. – К.: Юрінком Інтер, 2011.
18. Європейське право: у трьох книгах/ за ред. В.І. Муравйова. – К.: Юрінком Інтер, 2015.
19. Право Європейського Союзу: навч. посіб./заг. ред. Р.А. Петрова. – К.: Істина, 2009.
20. Право Европейского Союза и правовое обеспечение защиты прав человека: учебн. для вузов / [под ред. Л. Энтина]. – 2- е из. – М.: НОРМА, 2011.
21. Право Европейского Союза: учебн. для вузов / [под ред. С.Ю. Кашкина]. – М.: Проспект, 2009.
22. Callies C. Subsidiaritäts- und Solidaritätsprinzip in der Europäischen Union / Callies C. – 2-nd Auf. – Hamburg, 1999.
23. Craig P. EU Law: text, cases and materials / P. Craig, G. de Burca. – 3rd ed. – Oxford: University Press, 2003.
24. European Union Law / [Chalmers A., Hadjiemmanait P., Monti S., Tomkins N.]. – Cambridge: Cambridge University Press, 2006.

Тема 2. Інституційний механізм ЄС (семінарське/практичне заняття)

1. Поняття, особливості та розвиток інституційного механізму ЄС
2. Європейська рада та Рада ЄС у системі органів ЄС
3. Комісія ЄС: склад, структура, організація, процедура прийняття рішень, повноваження, інститут відповідальності
4. Європарламент: порядок формування, статус депутатів, внутрішня структура, процедура прийняття рішень, повноваження
5. Організація судової влади в ЄС
6. Статус та повноваження інших органів та установ ЄС

Тестова перевірка знань за темою “Інституційний механізм ЄС”.

Підготовка слухачами доповіді за однією з запропонованих тем:

- *Наднаціональний характер інституційного механізму ЄС*
- *Види компетенції інститутів ЄС*
- *Особливості інституційної реформи Лісабонського договору*

- *Інституційний механізм зовнішньополітичної діяльності ЄС.*

Матеріали доповіді мають базуватися в першу чергу на аналізі нормативно-правового матеріалу (положень установчих договорів та вторинного права ЄС), а також на вивченні доктринальних підходів вітчизняних та зарубіжних авторів.

Документи

1. The Treaty of Lisbon, 13.12.2007 // Official Journal C 306/50 of 17.12.2007.
2. Справа 13/83 European Parliament v.Council [1985].
3. Справа 68/86 United Kingdom v.Council [1988].
4. Справа C-5/89 Commission v.Germany [1990].
5. Справа C-2/88 Imm. Zwartveld and others [1990].
6. Справа C-128/92 H.J. Banks & Co. Ltd. [1994].
7. Справа C-41/95 Council v.Parliament [1995].
8. C-265/95 Commission v. France [1997].
9. Справа 42/97 European Parliament v.Council [1999].
10. Справа 85/86 Commision v European Investment Bank [1998].

Література

11. Волес В. Творення політики в Європейському Союзі / В.Волес, Г. Волес – К.: "Основи", 2004.
12. Дмитрієв А. І. Міжнародне публічне право: навч. пос. / А.І. Дмитрієв, В.І. Муравйов. – К.: Юрінком Інтер, 2001.
13. Європейський Союз: політика, економіка, право. Навч.пос. / За ред. Н.В.Антонюк, М.М. Микієвича. – Львів, 2005.
14. Микієвич М. М. Інституційне право Європейського Союзу у сфері зовнішньої політики та безпеки / Микієвич М.М. – Львів, 2005.
15. Право Європейського Союзу. За ред. В.І. Муравйова. – К.: Юрінком Інтер, 2011.
16. Європейське право: у трьох книгах/ за ред. В.І. Муравйова. – К.: Юрінком Інтер, 2015.
17. Право Европейского Союза и правовое обеспечение защиты прав человека: учебн. для вузов / [под ред. Л. Энтина]. – 2- е из. – М.: НОРМА, 2011.
18. Тимченко Л. Д. Міжнародне право: підручник / Л. Д. Тимченко. — Харків: Консум, Ун-т внутр. справ, 1999.
19. The Treaty of Lisbon: an impact assessment. – 13 March 2008. – Volume I. – 198 p.
20. Tridim T. The General Principles of EC Law / Tridim T. – Oxford: OUP, 1999.

Тема 3. Процедури прийняття нормативно-правових актів в ЄС (семінарське заняття/ситуативний розгляд)

1. Консультативна процедура
2. Порядок перегляду та внесення змін до установчих актів
3. Законодавча процедура
4. Процедура прийняття рішень кваліфікованою більшістю голосів

5. Примусове виконання рішень ЄС: реформи Лісабонського договору.

Володіння загальнотеоретичними знаннями з постановочних питань.

Аналіз практики застосування інститутами ЄС примусових заходів щодо виконання рішень ЄС (зокрема штрафні санкції накладені на фірму “Майкрософт”, призупинення надання фінансової допомоги ЄС Болгарії у зв’язку з неналежним виконанням останньою зобов’язань щодо боротьби з корупцією та організованою злочинністю та ін.)

Документи

1. Європейський Союз: консолідовані договори. – К.: Port-Royal, 1999.
2. The Treaty of Lisbon, 13.12.2007 // Official Journal C 306/50 of 17.12.2007.
3. The Treaty of Lisbon: an impact assessment. – 13 March 2008. – Volume I.
4. Справа 26/62 Van Gend en Loos [1963].

Література

5. Право Європейського Союзу. За ред. В.І. Муравйова. – К.: Юрінком Інтер, 2011.
6. Право Европейского Союза и правовое обеспечение защиты прав человека: учебн. для вузов / [под ред. Л. Энтина]. – 2-е из. – М.: НОРМА, 2011.
7. Право Европейского Союза: учебн. для вузов / [под ред. С.Ю. Кашкина]. – М.: Проспект, 2009.
8. Європейське право: у трьох книгах/ за ред. В.І. Муравйова. – К.: Юрінком Інтер, 2015.
9. European Union Law / [Chalmers A., Hadjiemmanait P., Monti S., Tomkins N.]. – Cambridge: Cambridge University Press, 2006.
10. Flore D. The prospect of a European Prosecutor / D. Flore // ERA Forum. – 2008. – № 9. – P. 229–243.

Змістовий модуль 2.

Правові основи зовнішніх відносин та дипломатії ЄС

Тема 4. Правові передумови та проблемні аспекти формування глобальної дипломатичної служби ЄС (семінарське/практичне заняття)

1. Реструктуризація дипломатії ЄС відповідно до Лісабонського договору.
2. ЄСЗД: статус, повноваження, склад порядок діяльності, організація та функціонування.
3. Забезпечення представництва ЄС у третіх країнах та міжнародних організаціях Делегаціями ЄС.

4. Фактори, які гальмують процеси формування глобальної дипломатичної служби ЄС.

Розуміння сучасних процесів формування глобальної дипломатичної служби ЄС. Написання есе на тему: *“Перспективи формування глобальної дипломатичної служби ЄС: аргументи “за” та “проти”*. Це дасть змогу, застосовуючи методи правової герменевтики, аналізу та синтезу, набути вмінь ідентифікувати та обґрунтовувати актуальні проблеми у сфері зовнішньої політики ЄС.

Документи

1. Council Decision of 26 July 2010 establishing the organisation and functioning of the European External Action Service // http://www.consilium.europa.eu/uedocs/cms_data/docs/pressdata/en/ec/111301.pdf
2. European Commission (2011a) Consular protection for EU citizens in third countries: State of play and way forward, Commission Communication, 23.3.2011 // COM(2011) 149 final.
3. European External Action Service (2012) ‘EU Diplomatic Representation in third countries – First half of 2012’, Council of the European Union // Doc. 18975/1/11, REV 1, 11 January 2012.
4. The Treaty of Lisbon, 13.12.2007 // Official Journal C 306/50 of 17.12.2007.
5. The Treaty of Lisbon: an impact assessment. – 13 March 2008.

Література

6. Гуменюк Б.І. Основи дипломатичної та консульської служби. – К.: “Либідь”, 1998.
7. Блищенко И.П. Дипломатическое право. – М., 1973.
8. Лукашук И.И. Международное право. Особенная часть. – М., 2005.
9. Європейське право: у трьох книгах/ за ред. В.І. Муравйова. – К.: Юрінком Інтер, 2015.
10. Ambast R., Tyagi V. Ambassadors of Europe: an insight into the evolution of the European Union and international diplomatic law // *Stadia Diplomatica*. – 2008. - № 61(4). – P. 173-189.
11. Denza D. *Diplomatic Law: A Commentary on the Vienna Convention on Diplomatic Relations*. - Oxford University Press, 2008.
12. Duke S. Providing for European-Level Diplomacy after Lisbon: The Case of the European External Action Service // *The Hague Journal of Diplomacy*. – 2009. -Vol. 4 (№ 2). – P. 211- 233.
13. Howorth J. The 'new faces' of Lisbon: assessing the performance of Catherine Ashton and Herman van Rompuy on the global stage // *European Foreign Affairs Rev.* – 2011. - №16(3). – P. 303-323.
14. Saliccti, A. The Protection of EU Citizens Abroad: Accountability, Rule of Law, Role of Consular and Diplomatic Services // *European Public Law*. – 2011. - № 91. – P. 38-47.
15. *The Future of European diplomacy: the European Union and its member states: bilateral diplomacy, common European diplomacy, the external service of the Commission: reports, discussions, official documents*. - Wien: Diplomatiche Akademie, 2001.
16. Van Vooren, B. A legal-institutional perspective on the European External Action Service // *Common Market Law Review*. – 2011. P. 475-502.

17. Vanhoonacker S., Reslow N. The European External Action Service: Living Forwards by Understanding Backwards // *European Foreign Affairs Rev.* – 2010. - Vol. 15 (№1). – P. 1-18.
18. Wouters, J., Duquet S. The EU and International Diplomatic Law: New Horizons? // *The Hague Journal of Diplomacy.* – 2012. - №7. – P. 42-43.

Тема 5. Правове регулювання діяльності ЄС у сфері зовнішніх відносин (семінарське заняття)

1. Поняття міжнародної правосуб'єктності ЄС
2. Види та особливості угод, укладених ЄС з третіми державами та міжнародними організаціями
3. Взаємодія ЄС з третіми державами та представництво ЄС в міжнародних організаціях (органах ООН, Раді Європи, ОБСЄ)

Володіння загальнотеоретичними знанням з постановочних питань.

Документи

1. Protocol on the application of the principles of subsidiarity and proportionality to the Treaty of Lisbon [Електронний ресурс] – Режим доступу до докум.: http://europa.eu/lisbon_treaty/full_text/index_en.htm.
2. The Treaty of Lisbon, 13.12.2007 // *Official Journal C 306/50 of 17.12.2007.*

Література

3. Міжнародне право. Основні галузі. За ред. В.Г.Буткевича. – К., 2004.
4. Микієвич М. М. Інституційне право Європейського Союзу у сфері зовнішньої політики та безпеки / Микієвич М.М. – Львів, 2005.
5. Муравйов В.І. Вступ до права Європейського Союзу: підручник. - 2-ге вид. – Київ, 2010.
6. Право Європейського Союзу. За ред. В.І. Муравйова. – К.: Юрінком Інтер, 2011.
7. Європейське право: у трьох книгах/ за ред. В.І. Муравйова. – К.: Юрінком Інтер, 2015.
8. Международное право. Под. ред. Ю.М. Колосова. – М.: “Международные отношения”, 2000.
9. Нешатаева Т.Н. Международные организации и право: новые тенденции в международно-правовом регулировании. – М., 1999.
10. Лукашук И.И. Международное право. Особенная часть. – М., 2005.
11. Dashwood A., Maresceau M. Law and Practice of EU External Relations – Salient Features of a Changing Landscape. - Cambridge University Press, 2008.
12. Donnelley B. Europe in the world: all change or no change in foreign policy after Lisbon?, // *International Spectator.* – 2010. - № 45(2). – P. 17-22.
13. Frid R. The relations between the EC and international organizations: legal theory and practice. - The Hague: Kluwer Law International, 1995.

14. Holdgaard R. The European Community's Implied External Competence after the Open Skies cases // European Foreign Affairs Review. – 2008. - №8. – P. 123-135.
15. Larik L., Casteleiro A. The Duty to Remain Silent: Limitless Loyalty in EU External Relations // European Law Review. – 2011 – P.522-539.
16. Missiroli A. The New EU Foreign Policy System After Lisbon: A Work in Progress' // European Foreign Affairs Review. – 2010. - № 25 (4). – P. 427 - 452.
17. Wessel R.A. The European Union as a Party to International Agreements: Shared Competences, Mixed Responsibilities // Dashwood A., Maresceau M. Law and Practice of EU External Relations – Salient Features of a Changing Landscape. - Cambridge University Press, 2008. – P.145-180.

Тема 6. Інституційні, дипломатичні та правові параметри співпраці України та ЄС (семінарське/практичне заняття)

1. Інституційний механізм співробітництва Україна-ЄС
2. Порівняльна характеристика гармонізації національного законодавства держав-членів з правом ЄС та зближення законодавства України з правом Євросоюзу.
3. Європейська політика сусідства
4. Політика східного партнерства
5. Порядок денний асоціації між Україною та ЄС
6. План дій Україна - ЄС у сфері свободи, безпеки та юстиції

Дипломатія відносин Україна-ЄС: розуміння інституційних, політичних та правових рамок відносин Україна – ЄС.

Підготовка аналітичної довідки на тему: *“Оцінка політики східного партнерства ЄС з точки зору інтересів України”*.

Запропонована структура аналітичної довідки: короткий виклад змісту політики, причини запровадження політики Союзом, аналіз переваг та недоліків політики з точки зору інтересів України, переваги політики з точки зору інтересів інших партнерів, перспективи подальшого розвитку відносин Україна – ЄС на основі політики, можливі шляхи її удосконалення в контексті європейської інтеграції України (можлива розстановка інших акцентів).

Література

1. Денисов В. Проблеми створення публічного порядку в зовнішньополітичній діяльності України / В. Денисов // Суверенітет України і міжнародне право. – К., 1995. – С. 7–36.
2. Дмитрієв А. І. Міжнародне публічне право: навч. пос. / А.І. Дмитрієв, В.І. Муравйов. – К.: Юрінком Інтер, 2001.

3. Європейська інтеграція України: Політико-правові проблеми / За ред. В.П. Горбатенка: Монографія. – К.: ТОВ “Видавництво Юридична думка”, 2005.
4. Копійка В. В. Європейський Союз: історія і засади функціонування: навч. посіб. / В. В. Копійка, Т. І. Шинкаренко; за ред. Л. В. Губерського. – К.: Знання, 2009.
5. Микієвич М. М. Інституційне право Європейського Союзу у сфері зовнішньої політики та безпеки / Микієвич М.М. – Львів, 2005.
6. Муравйов В.І. Вступ до права Європейського Союзу: підручник. - 2-ге вид. – Київ, 2010.
7. Право Європейського Союзу. За ред. В.І. Муравйова. – К.: Юрінком Інтер, 2011.
8. Європейське право: у трьох книгах/ за ред. В.І. Муравйова. – К.: Юрінком Інтер, 2015.
9. Право Європейського Союзу: навч. посіб./заг. ред. Р.А. Петрова. – К.: Істина, 2009.
10. Правове забезпечення державного суверенітету України: Монографія/ За заг. ред. акад. НАН України Ю.С. Шемшученка. – К.: В-во “Юридична думка”, 2011.

3. Рекомендована література

Нормативні документи

1. Конституція України.
2. Угода про асоціацію між Україною та ЄС.
3. Council Decision of 26 July 2010 establishing the organisation and functioning of the European External Action Service // http://www.consilium.europa.eu/uedocs/cms_data/docs/pressdata/en/ec/111301.pdf
4. European Commission (2011a) Consular protection for EU citizens in third countries: State of play and way forward, Commission Communication, 23.3.2011 // COM(2011) 149 final.
5. European External Action Service (2012) ‘EU Diplomatic Representation in third countries – First half of 2012’, Council of the European Union // Doc. 18975/1/11, REV 1, 11 January 2012.
6. Protocol on the application of the principles of subsidiarity and proportionality to the Treaty of Lisbon [Електронний ресурс] – Режим доступу до докум.: http://europa.eu/lisbon_treaty/full_text/index_en.htm.
7. The Treaty of Lisbon, 13.12.2007 // Official Journal C 306/50 of 17.12.2007.
8. The Treaty of Nice, 26.02.2001 // Official Journal C 80 of 10.02.2001.
9. The Treaty of Rome, establishing the European Economic Community (EEC), signed in Rome on 25 March 1957 [Електронний ресурс] – Режим доступу до докум.: <http://eur-lex.europa.eu/en/treaties/index.htm#founding>.
10. Treaty on European Union (Maastricht Treaty) of 07.02.1992. // Official Journal C191 of 29.07.1992.

Рішення Суду ЄС

11. Справа 26/62 Van Gend en Loos [1963]
12. Справа 6/64 Costa v. ENEL [1964]
13. Справа 106/77 Simmenthal [1978]

14. Справа 294/83 Les Verts [1986]
15. Справа 13/83 European Parliament v.Council [1985]
16. Справа 68/86 United Kingdom v.Council [1988]
17. Справа C-5/89 Commission v.Germany [1990]
18. Справа C-2/88 Imm. Zwartveld and others [1990]
19. Справа C-128/92 H.J. Banks & Co. Ltd. [1994]
20. Справа C-41/95 Council v.Parliament [1995]
21. C-265/95 Commission v. France [1997]
22. Справа 42/97 European Parliament v.Council [1999]
23. Справа 85/86 Commision v European Investment Bank [1998]

Базова

24. Великий енциклопедичний юридичний словник/ [ред. Ю.С. Шемшученко]. – К.: ТОВ "Видавництво "Юридична думка", 2007.
25. Волес В. Творення політики в Європейському Союзі / В.Волес, Г. Волес – К.: "Основи", 2004.
26. Гердеген М. Європейське право / Гердеген М. – К.: "К.І.С.", 2008.
27. Денисов В. Проблеми створення публічного порядку в зовнішньополітичній діяльності України / В. Денисов // Суверенітет України і міжнародне право. – К., 1995. – С. 7–36.
28. Дмитрієв А. І. Міжнародне публічне право: навч. пос. / А.І. Дмитрієв, В.І. Муравйов. – К.: Юрінком Інтер, 2001.
29. Копійка В. В. Європейський Союз: історія і засади функціонування: навч. посіб. / В. В. Копійка, Т. І. Шинкаренко; за ред. Л. В. Губерського. – К.: Знання, 2009.
30. Микієвич М. М. Інституційне право Європейського Союзу у сфері зовнішньої політики та безпеки / Микієвич М.М. – Львів, 2005.
31. Муравйов В.І. Вступ до права Європейського Союзу: підручник. - 2-ге вид. – Київ, 2010.
32. Посібник з питань імплементації Угоди про партнерство і співробітництво між Україною та Європейським Співтовариством. – К. - 1999.
33. Право Європейського Союзу. За ред. В.І. Муравйова. – К.: Юрінком Інтер, 2011.
34. Право Європейського Союзу: навч. посіб./заг. ред. Р.А. Петрова. – К.: Істина, 2009.
35. Право Европейского Союза и правовое обеспечение защиты прав человека: учебн. для вузов / [под ред. Л. Энтина]. – 2- е из. – М.: НОРМА, 2011.
36. Європейське право: у трьох книгах/ за ред. В.І. Муравйова. – К.: Юрінком Інтер, 2015.
37. Право Европейского Союза: учебн. для вузов / [под ред. С.Ю. Кашкина]. – М.: Проспект, 2009.
38. Ambast R., Tyagi V. Ambassadors of Europe: an insight into the evolution of the European Union and international diplomatic law //Stadia Diplomatica. – 2008. - № 61(4). – P. 173-189.
39. Dashwood A., Maresceau M. Law and Practice of EU External Relations – Salient Features of a Changing Landscape. - Cambridge University Press, 2008.
40. Denza D. Diplomatic Law: A Commentary on the Vienna Convention on Diplomatic Relations. - Oxford University Press, 2008.
41. Frid R. The relations between the EC and international organizations: legal theory and practice. - The Hague: Kluwer Law International, 1995.

42. Missiroli A. The New EU Foreign Policy System After Lisbon: A Work in Progress' // European Foreign Affairs Review. – 2010. - № 25 (4). – P. 427 - 452.
43. Van Vooren, B. A legal-institutional perspective on the European External Action Service // Common Market Law Review. – 2011. P. 475-502.
44. Wessel R.A. The European Union as a Party to International Agreements: Shared Competences, Mixed Responsibilities // Dashwood A., Maresceau M. Law and Practice of EU External Relations – Salient Features of a Changing Landscape. - Cambridge University Press, 2008. – P.145-180.
45. Wouters, J., Duquet S. The EU and International Diplomatic Law: New Horizons? // The Hague Journal of Diplomacy. – 2012. - №7. – P. 42-43.

Допоміжна

46. Гнатівський М.М. Європейський правовий простір. Концепція та сучасні проблеми. – К.: Видавничий дім “Промінь”, 2005.
47. Гуменюк Б.І. Основи дипломатичної та консульської служби. – К.: “Либідь”, 1998.
48. Європейська інтеграція України: Політико-правові проблеми / За ред. В.П. Горбатенка: Монографія. – К.: ТОВ “Видавництво Юридична думка”, 2005.
49. Європейський Союз: політика, економіка, право. Навч. пос. / За ред. Н.В. Антонюк, М.М. Микієвича. – Львів, 2005.
50. Маланчук П. Вступ до міжнародного права за Ейкхерстом. – К., 2000.
51. Міжнародне право. Основні галузі. За ред. В.Г. Буткевича. – К., 2004.
52. Правове забезпечення державного суверенітету України: Монографія/ За заг. ред. акад. НАН України Ю.С. Шемшученка. – К.: В-во “Юридична думка”, 2011.
53. Співробітництво Україна – ЄС в рамках виконання Плану дій Україна – ЄС у сфері юстиції, свободи та безпеки [Електронний ресурс] – Режим доступу: <http://www.mfa.gov.ua/mfa/ua/publication/content/13592.htm>.
54. Тимченко Л. Д. Міжнародне право: підручник / Л. Д. Тимченко. — Харків: Консум, Ун-т внутр. справ, 1999.
55. Корецький В. М. Проект Юрія Подебрада об організації мира и безопасности / В. М. Корецький // Известия Академии наук СССР: Отделение экономики и права. – 1946. – №5. – С. 382–396.
56. Международное право. Под. ред. Ю.М. Колосова. – М.: “Международные отношения”, 2000.
57. Нешатаева Т.Н. Международные организации и право: новые тенденции в международно-правовом регулировании. – М., 1999.
58. Блищенко И.П. Дипломатическое право. – М., 1973.
59. Лукашук И.И. Международное право. Особенная часть. – М., 2005.
60. Callies C. Subsidiaritäts- und Solidaritätsprinzip in der Europäischen Union / Callies C. – 2-nd Auf. – Hamburg, 1999.
61. Craig P. EU Law: text, cases and materials / P. Craig, G. de Burca. – 3rd ed. – Oxford: University Press, 2003.
62. Donnelley B. Europe in the world: all change or no change in foreign policy after Lisbon?, in // International Spectator. – 2010. - № 45(2). – P. 17-22.

63. Duke S. Providing for European-Level Diplomacy after Lisbon: The Case of the European External Action Service // The Hague Journal of Diplomacy. – 2009. -Vol. 4 (№ 2). – P. 211-233.
64. European Union Law / [Chalmers A., Hadjiemmanait P., Monti S., Tomkins N.]. – Cambridge: Cambridge University Press, 2006.
65. Flore D. The prospect of a European Prosecutor / D. Flore // ERA Forum. – 2008. – № 9. – P. 229–243.
66. Holdgaard R. The European Community's Implied External Competence after the Open Skies cases // European Foreign Affairs Review. – 2008. - №8. – P. 123-135.
67. Howorth J. The 'new faces' of Lisbon: assessing the performance of Catherine Ashton and Herman van Rompuy on the global stage //European Foreign Affairs Rev. – 2011. - №16(3). – P. 303-323.
68. Larik L., Casteleiro A. The Duty to Remain Silent: Limitless Loyalty in EU External Relations // European Law Review. – 2011 – P.522-539.
69. Missiroli A. The New EU Foreign Policy System After Lisbon: A Work in Progress // European Foreign Affairs Review. – 2010. - № 25 (4). P. 427 - 452.
70. Saliceti, A. The Protection of EU Citizens Abroad: Accountability, Rule of Law, Role of Consular and Diplomatic Services // European Public Law. – 2011. - № 91. – P. 38-47.
71. The Future of European diplomacy: the European Union and its member states: bilateral diplomacy, common European diplomacy, the external service of the Commission: reports, discussions, official documents. - Wien: Diplomatische Akademie, 2001.
72. The Treaty of Lisbon: an impact assessment. – 13 March 2008. – Volume I. – 198 p.
73. Tridim T. The General Principles of EC Law / Tridim T. – Oxford: OUP, 1999.
74. Vanhoonaeker S., Reslow N. The European External Action Service: Living Forwards by Understanding Backwards // European Foreign Affairs Rev. – 2010. - Vol. 15 (№1). – P. 1-18.

Інформаційні ресурси

1. Офіційний сайт Європейського Союзу - <http://europa.eu>
2. Офіційний сайт Європейського політичного центру - <http://www.epc.eu>
3. Офіційний сайт ЄСЗД - <http://eeas.europa.eu>
4. Сайт бібліотеки та документаційного центру Нідерландського інституту міжнародних відносин - <http://www.clingendael.nl/library>
5. Доступ до рішень Суду ЄС - <http://curia.europa.eu/jurisp/cgi-bin/form.pl?lang=en>.
6. Директорія Делегацій ЄС - http://eeas.europa.eu/delegations/index_en.htm

4. Форма підсумкового контролю успішності навчання – залік

5. Засоби діагностики успішності навчання – усне і письмове опитування, тестові завдання, модульні контрольні роботи, написання аналітичних довідок, есе, а також ситуативний розгляд та підготовка доповідей.

**Перелік питань для підготовки до складання заліку з дисципліни
“Право ЄС”**

Завдання першого рівня

1. Право ЄС – це:

- а). система правових норм, які регулюють процеси європейської інтеграції та діяльність ЄС;*
- б). система правових норм, які врегульовують відносини в рамках трьох опор ЄС;*
- в). сукупність правових норм, які регулюють діяльність інституцій ЄС.*

2. “Піларна” структура права ЄС скасована:

- а). Маастрихтським договором;*
- б). Амстердамським договором;*
- в). Лісабонським договором.*

3. Система актів іститутів ЄС включає:

- а). регламенти, директиви, рішення, рекомендації, висновки;*
- б). регламенти, директиви, рішення, рекомендації, висновки, міжнародні угоди;*
- в). регламенти, директиви, рішення, установчі договори ЄС.*

4. Компетенція ЄС поділяється на:

- а). внутрішню та зовнішню;*
- б). внутрішню, зовнішню та дорозумілу;*
- в). виключну, спільну, доповнюючу та спеціальну.*

5. Суб’єктами права ЄС є:

- а). держави-члени, Євросоюз;*
- б). держави-члени, інституції ЄС;*
- в). держави-члени, ЄС, фізичні і юридичні особи.*

6. Міжнародна правосуб'єктність ЄС передбачає:

- а). право укладення міжнародних договорів;
- б). співробітництво з третіми державами;
- в). *укладення угод та взаємодія з третіми державами та міжнародними організаціями.*

7. Європейська служба зовнішньої діяльності створена з метою:

- а). заміни дипломатичних представництв держав-членів;
- б). *надання допомоги Главі Європейської Ради та Главі і членам Комісії у виконанні ними своїх функцій у сфері зовнішніх зносин, а також співпраці з державами-членами;*
- в). заміни делегацій держав-членів ЄС у третіх державах.

8. Статус делегації ЄС у третій державі визначається:

- а). внутрішніми правовими актами ЄС;
- б). міжнародною угодою укладеною з державою перебування;
- в). *двосторонньою угодою укладеною з державою перебування, багатосторонньою угодою укладеною з групою держав, одностороннім актом держави перебування.*

9. Делегації ЄС в третіх державах здійснюють такі функції:

- а). *представлення та захист інтересів ЄС в державі перебування, ведення переговорів з державою перебування, налагодження відносин з державою перебування в економічній, культурній та ін.сферах;*
- б). представлення та захист інтересів ЄС в державі перебування, захист в державі перебування інтересів ЄС та його громадян, налагодження відносин з державою перебування в економічній, культурній та ін.сферах;
- в). представлення та захист інтересів ЄС в державі перебування, захист в державі перебування інтересів ЄС та його громадян, налагодження відносин з державою перебування в економічній, культурній та ін.сферах, інформування ЄС про всі події, що відбуваються в країні перебування.

10. Визначте основний правовий інструментарій співпраці Україна – ЄС у сфері мобільності та міграції:

- а). Політика сусідства ЄС;

- б). План дій у сфері свободи, безпеки та юстиції;
- в). Порядок денний асоціації між Україною та ЄС;
- г). *План дій щодо лібералізації візового режиму.*

11. Політика східного партнерства – це:

- а). багатосторонній механізм співпраці спрямований на перехід відносин у межах асоціації з ЄС;
- б). двосторонній механізм співпраці спрямований на ліквідацію відмінностей у розвитку партнерів;
- в). *багатосторонній механізм співпраці, який доповнює двосторонні угоди та спрямований на перехід відносин у межах асоціації з ЄС.*

12. Угода про асоціацію Україна – ЄС базується на таких ключових принципах співробітництва:

- а). *політичної асоціації, економічної інтеграції;*
- б). спільної власності та спільної відповідальності;
- в). взаємності та добросусідських відносин.

13. В чому полягала суть Декларації Робера Шумана від 8 травня 1950 р.?

- а). *в секторальні (економічній) інтеграції;*
- б). в політичній інтеграції;
- в). в співробітництві у сфері безпеки.

14. Що таке *acquis communautaire*?

- а). *правовий доробок ЄС;*
- б). законодавчі акти ЄС;
- в). звичаєві норми.

15. Яка структура ЄС відповідно до Маастрихтського договору?

- а) *Європейські співтовариства, Спільна зовнішня та безпекова політика, співробітництво у сфері юстиції та внутрішніх справ;*

- б). Європейські співтовариства, Спільна зовнішня та безпекова політика, співробітництво поліції та судів у кримінальних справах;
- в). Європейські співтовариства, Спільна зовнішня та безпекова політика, простір свободи, безпеки та юстиції.

16. Визначіть основні функції Європарламенту:

- а). законодавча (разом з Радою);
- б). підготовка звіту про виконання бюджету;
- в). політичного контролю;
- г). консультативна.

17. Регламенти – це:

- а). постанови, що мають загальне застосування, є обов'язковими в усіх елементах і мають пряме застосування в усіх державах-членах;
- б). постанови, що мають обов'язкову силу лише стосовно результату, котрий повинен бути досягнутий кожною державою-членом, якій вони адресовані;
- в). постанови, які не мають загального застосування і зобов'язують лише тих, кому адресовані та обов'язкові в усіх свої елементах.

18. Принцип примату права ЄС полягає в тому, що:

- а). правові норми ЄС у разі колізії з нормами національного права держав-членів ЄС мають вищу юридичну силу;
- б). правові норми у разі колізії з нормами міжнародного права мають вищу юридичну силу;
- в). міжнародні угоди, які укладаються інститутами чи державами-членами ЄС мають відповідати положенням установчих договорів ЄС.

19). Інституційна система ЄС складається з:

- а). інститутів, органів, установ;
- б). інститутів; організацій, комітетів;
- в). органів, комітетів, установ.

20. Реалізацію цілей і принципів Спільної зовнішньої політики та політики безпеки покладено на:

- a). Європейську Раду, Раду, Комісію та Високого представника Союзу з питань зовнішніх зносин та політики безпеки;
- б). Європейську Раду, Раду, Комісію та Високого представника Союзу з питань зовнішніх зносин та політики безпеки, допоміжні органи ЄС;
- в). *Європейську Раду, Раду, Комісію, Високого представника Союзу з питань зовнішніх зносин та політики безпеки, ЄСЗД, допоміжні органи та установи.*

Завдання другого рівня

1. Назвіть ключові реформи, запроваджені Лісабонським договором 2007 р., щодо правової природи ЄС та розвитку його правової системи.
2. Які види правовідносин регулює право ЄС (класифікація норм права ЄС)?
3. Визначіть принципи побудови інституційної системи ЄС.
4. В чому полягає співвідношення між правом ЄС та міжнародним правом?
5. Що таке принципи права ЄС та як вони класифікуються?
6. Які принципи характеризують співвідношення права ЄС та внутрішнього права держав-членів?
7. Чому Римський договір 1957 р. про ЄЕС називають конституційною хартією ЄС?
8. Назвіть основні здобутки ЄСА у розвитку євроінтеграційних процесів.
9. В чому полягають відмінності у правовому режимі трьох опор визначених Маастрихтським договором?
10. Які “заслуги” Амстердамського договору 1997 р. у розвитку права ЄС?
11. Назвіть основні та допоміжні органи ЄС. Визначіть їх особливості у порівнянні з органами інших міжнародних організацій.
12. Які види нормативно-правових актів ЄС?
13. Яка структура ЄС відповідно до Амстердамського договору?
14. Охарактеризуйте процес формування системи дипломатичних органів ЄС та визначіть її особливості.
15. Окресліть особливості забезпечення представництва ЄС у третіх країнах та міжнародних організаціях Делегаціями ЄС.
16. Назвіть види та особливості угод, укладених ЄС з третіми державами та міжнародними організаціями.
17. Які існують політико-правові передумови для співпраці України та ЄС в рамках асоціації?
18. Назвіть особливості формування органів співпраці між Україною та ЄС?
19. Яка правова природа Порядку денного асоціації ЄС – Україна та його значення з точки зору імплементації Угоди про асоціацію після її підписання.

20. Назвіть яскравих представників конфедеративних теорій об'єднання Європи та коротко окресліть їх спільні риси.

Завдання третього рівня

Індивідуальні завдання

Індивідуальні завдання передбачають надання розгорнутої аргументованої відповіді на питання аналітичного характеру.

Завдання 1. Визначіть правову природу ЄС як об'єднання “sui generis”. Порівняйте те ЄС з іншими міжнародними організаціями, беручи за основу такі критерії:

- 1) компетенція ЄС, його органів та держав-членів;
- 2) правова природа, дія та застосування законодавчих актів органів ЄС;
- 3) міжнародна правосуб'єктність.

Завдання 2. Проаналізуйте ключові реформи Лісабонського договору 2007 р. у сфері правового регулювання дипломатичних відносин ЄС (правові, інституційні, функціональні). Зробіть висновок про роль Лісабонського договору у розвитку системи дипломатичних органів ЄС та формуванні дипломатичної служби ЄС.

Завдання 3. Охарактеризуйте сучасний стан відносин Україна-ЄС. Визначте правовий інструментарій цього співробітництва: проаналізуйте його ефективність чи недоліки (наводячи конкретні приклади). Обґрунтуйте сильні та слабкі сторони Угоди про асоціацію Україна-ЄС та значення останньої для розвитку подальших відносин між сторонами, а також здійснення внутрідержавних перетворень у нашій країні.

Завдання 4. Проаналізуйте Роль Голови Європейської Ради, Високого представника Союзу із зовнішніх справ і політики безпеки та Комісії ЄС у реалізації міжнародної правосуб'єктності ЄС.

Завдання 5. Визначіть переваги та недоліки політики Східного партнерства ЄС з точки зору інтересів України.

Завдання 6. Здійсніть огляд процесу формування глобальної дипломатичної служби ЄС. Назвіть фактори, які гальмують цей процес.

Завдання 7. Порівняйте гармонізацію національного законодавства України з правом ЄС та зближення з правом ЄС законодавства:

- а) держав-членів ЄС;
- б) держав-кандидатів у членство в ЄС;
- в) держав з якими укладено угоду про асоціацію (у різних формах);
- г) держав-членів Європейської асоціації вільної торгівлі.

Завдання 8. Проаналізуйте діяльність Європейської служби зовнішньої діяльності беручи за основу аналізу:

- а) структуру та склад ЄСЗД;
- б) повноваження ЄСЗД;
- в) взаємодія ЄСЗД з дипломатичними службами держав-членів.

Зробіть висновок про ефективність діяльності ЄСЗД.

Завдання 9. Порівняйте види асоціацій у практиці міжнародних організацій.

Завдання 10. Порівняйте угоди про асоціацію укладені ЄС з різними групами третіх держав. Визначте типи цих угод на основі таких критеріїв:

- а) наявність в угоді положень щодо перспективи членства;
- б) положення про інтеграцію у внутрішній ринок (зону вільної торгівлі);
- в) співпраця у інших сферах співробітництва (політичній, безпековій, візовій).

Завдання 11. Визначте особливості укладення та імплементації нормативно-правових актів інститутів ЄС. В чому полягає відмінність їх правової природи від правових актів інших міжнародних організацій.

Завдання 12. Розмежуйте компетенцію Європейського суду з прав людини та Суду ЄС.

Завдання 13. Порівняйте Угоду про асоціацію Україна – ЄС з іншими типами Угод про асоціацію, а саме:

- а) Європейські угоди про асоціацію;
- б) Угода про асоціацію з країнами ЄАВТ;
- в) Угода про асоціацію з Чилі.

Завдання 14. У чому полягає наднаціональність ЄС?

Завдання 15. В чому полягає теорія суверенітету держави? Як співвідносяться теорія державного суверенітету та інтеграція в рамках ЄС?

Завдання 16. Визначіть основні риси взаємодії ЄС з міжнародними організаціями:

- а) Радою Європи;
- б) ООН;
- в) ОБСЄ.

Завдання 17. Охарактеризуйте співвідношення міжнародного права та права ЄС. Дайте визначення принципу пріоритету міжнародного права. Наведіть конкретні приклади, зокрема щодо застосування резолюцій Ради безпеки ООН у праві ЄС.

Завдання 18. Чи можна назвати ЄС дипломатичним актором “sui generis”? Обґрунтуйте свою відповідь.

Завдання 19. В який спосіб скасування піларної структури ЄС Лісабонським договором вплинуло на розвиток права ЄС та компетенцію ЄС?

Завдання 20. Проаналізуйте Європейську політику східного партнерства. Які, на вашу думку, перспективи розвитку цієї політики у її багатосторонньому вимірі?

Опис навчальної дисципліни

Найменування показників	Галузь знань, напрям підготовки, освітньо-кваліфікаційний рівень	Характеристика навчальної дисципліни
		денна форма навчання
Кількість кредитів – 1	Галузь знань 12.00.11 міжнародне право (шифр і назва)	Нормативна
	Напрямок підготовки 1801 СПЕЦИФІЧНІ КАТЕГОРІЇ (шифр і назва)	
Модулів – 1	Спеціальність (професійне спрямування): 8.18010006 зовнішня політика	Рік підготовки:
Змістових модулів – 2		1-й
		Семестр
Загальна кількість годин - 39		1-й
	Лекції	
Тижневих годин для денної форми навчання: аудиторних – 26 самостійної роботи студента – 13	Освітньо-кваліфікаційний рівень: магістр	14 год.
		Практичні, семінарські
		12 год.
		Самостійна робота
		13 год.
		Вид контролю: залік

Примітка.

Співвідношення кількості годин аудиторних занять до самостійної і індивідуальної роботи становить: 2 / 1.

1. Структура навчальної дисципліни

Назви змістових модулів і тем	Кількість годин			
	денна форма			
	усього	у тому числі		
Л		п/сем	с.р.	
1	2	3	4	5
Модуль 1				
Змістовий модуль 1. Феномен права ЄС та ЄС як об'єднання sui generis				
Тема 1. Еволюція права ЄС, його поняття та зміст	5	2	2	2
Тема 2. Особливості права ЄС. Правова природа ЄС	3	2		1
Тема 3. Інституційна система ЄС	5	2	2	2
Тема 4. Правотворчі процедури в ЄС	5	2	2	2
Разом за змістовим модулем 1	21	8	6	7
Змістовий модуль 2. Правові основи зовнішніх відносин ЄС				
Тема 5. Інституційно-правові аспекти дипломатії ЄС	5	2	2	2
Тема 6. Право зовнішніх відносин ЄС	5	2	2	2
Тема 7. Правове регулювання та інструментарій розвитку дипломатичних відносин України з ЄС	5	2	2	2
Разом за змістовим модулем 2	18	6	6	6
Усього годин	39	14	12	13

2. Теми семінарських занять

№ з/п	Назва теми	Кількість годин
1	Європейське право: зміст, природа та особливості	2
2	Інституційний механізм ЄС	2
3	Процедури прийняття нормативно-правових актів в ЄС	2
4	Правові передумови та проблемні аспекти формування глобальної дипломатичної служби ЄС	2

5	Правове регулювання діяльності ЄС у сфері зовнішніх відносин	2
6	Інституційні, дипломатичні та правові параметри співпраці України та ЄС	2

3. Самостійна робота

№ з/п	Назва теми	Кількість годин
1	Еволюція права ЄС, його поняття та зміст	2
2	Особливості права ЄС. Правова природа ЄС	1
3	Інституційна система ЄС	2
4	Правотворчі процедури в ЄС	2
5	Інституційно-правові аспекти дипломатії ЄС	2
6	Право зовнішніх відносин ЄС	2
7	Правове регулювання та інструментарій розвитку дипломатичних відносин України з ЄС	2

6. Індивідуальні завдання

Індивідуальна робота з курсу «Право ЄС» відбувається у формі індивідуальних занять та консультацій щодо тем лекцій та семінарських занять, а також перевірки і захисту індивідуальних завдань, які винесені на поточний контроль і виконуються студентами на базі практичних занять.

7. Методи навчання

З метою опанування студентами навчальної дисципліни «Право ЄС» застосовується комплекс методів навчання.

За організаційним характером навчання: *Методи організації та здійснення навчально-пізнавальної діяльності; Методи стимулювання і мотивації навчально-пізнавальної діяльності; Методи контролю та самоконтролю у навчанні.*

За логікою сприймання та засвоєння навчального матеріалу: *індуктивно-дедукційні, репродуктивні, прагматичні, дослідницькі, проблемні тощо.*

За характером подачі (викладення) навчального матеріалу: *словесні (усний виклад матеріалу, доповіді) та практичні (аналіз законодавчих актів та судових рішень, ситуативний розгляд, написання есе, підготовка аналітичних записок).*

Наукові методи: *правової герменевтики, прогнозування, порівняльно-правовий, функціональний, аналізу та синтезу.*

8. Методи контролю

Оцінювання знань студента здійснюється за 100-бальною системою із наступним переведенням до традиційної 4-бальної системи (оцінка «незадовільно» - менше 60 балів, оцінка «задовільно» - 60-69 балів; оцінка «добре» – 70-89 балів, оцінка «відмінно» -- 90-100 балів) та системою оцінювання ECTS.

Оцінювання поточного контролю знань студентів відбувається із урахуванням систематичності та активності роботи протягом семестру над вивченням програмного

матеріалу дисципліни, а також рівня виконання модульних завдань та завдань для самостійного опрацювання

Система поточного та підсумкового контролю якості знань студента з дисципліни «Право ЄС» відбувається у формі опитування за наступним переліком питань.

1. Історичні передумови виникнення Європейських Співтовариств.
2. Концептуальні засади європейської інтеграції.
3. Римський договір та формування інституційно-правових основ європейської інтеграції.
4. Маастрихтський договір та створення Європейського Союзу.
5. Реформування ЄС відповідно до Амстердамського договору.
6. Ніщський договір і розширення ЄС.
7. Перспективи розвитку ЄС відповідно до Лісабонського договору.
8. Право ЄС як правова система.
9. Предметна юрисдикція інтеграційного права.
10. Дія права ЄС у часі та просторі.
11. Принципи права ЄС.
12. Суб'єкти права ЄС.
13. Джерела права ЄС.
14. Особливості правовідносин, що базуються на праві ЄС, їх класифікація.
15. Співвідношення права ЄС з міжнародним правом.
16. Право ЄС і внутрішнє право держав-членів.
17. Правова природа ЄС.
18. Поняття компетенції ЄС. Види компетенції ЄС.
19. Поняття, особливості та розвиток інституційного механізму ЄС.
20. Європейська рада у системі органів ЄС.
21. Місце Ради ЄС у інституційній системі ЄС.
22. Комісія ЄС (склад, структура, організація, процедура прийняття рішень, повноваження, інститут відповідальності).
23. Європарламент (порядок формування, статус депутатів, внутрішня структура, процедура прийняття рішень, повноваження).
24. Організація судової влади в ЄС.
25. Види позовів, які розглядаються судами ЄС. Преюдиційна процедура.
26. Статус, повноваження і порядок діяльності Європейського центрального банку та Рахункової палати ЄС.
27. Допоміжні та консультативні органи ЄС. Установи ЄС.
28. Види нормативно-правових актів ЄС.
29. Види нормотворчих процедур в ЄС.
30. Консультативна процедура.
31. Порядок перегляду та внесення змін до установчих актів.
32. Законодавча процедура
33. Процедура прийняття рішень кваліфікованою більшістю голосів.
34. Виконання рішень в ЄС.
35. Перспективи, правові передумови та особливості створення Європейської прокуратури.
36. ЄС як дипломатичний актор "sui generis".
37. Формування системи дипломатичних органів ЄС.
38. Реформи Лісабонського договору у сфері правового регулювання дипломатичних відносин ЄС.
39. Європейська служба зовнішньої діяльності (статус, повноваження, склад порядок діяльності, організація та функціонування).

40. Ефективність діяльності ЄСЗД.
41. Забезпечення представництва ЄС у третіх країнах та міжнародних організаціях Делегаціями ЄС.
42. Дипломатичні та консульські функції Делегацій ЄС.
43. Застосування в рамках ЄС Віденської конвенції про дипломатичні відносини 1961 р.
44. Фактори, які гальмують процеси формування глобальної дипломатичної служби ЄС.
45. Наділення ЄС міжнародною правосуб'єктністю.
46. Поняття міжнародної правосуб'єктності ЄС. Права, які породжує міжнародна правосуб'єктність.
47. Договірна практика ЄС.
48. Види та особливості угод, укладених ЄС з третіми державами та міжнародними організаціями.
49. Розвиток дипломатичних відносин ЄС з третіми державами (зміни внесені Лісабонським договором).
50. Види політик ЄС щодо третіх країн.
51. Дипломатична взаємодія ЄС з міжнародними організаціями (передусім Радою Європи, ООН, ОБСЄ та ін.)
52. Роль Голови Європейської Ради, Високого представника Союзу із зовнішніх справ і політики безпеки та Комісії у реалізації міжнародної правосуб'єктності ЄС.
53. Правопорядок ЄС та правопорядок України (способи взаємодії).
54. Гармонізація законодавства України з правом ЄС.
55. Інституційний механізм співробітництва Україна-ЄС.
56. Інструментарій дипломатичної взаємодії України та ЄС.
57. Європейська політика сусідства.
58. Політика східного партнерства.
59. Угода про асоціацію між Україною та ЄС: імплементація, національна система координації.

9. Розподіл балів, які отримують студенти

Поточне тестування та самостійна робота							Сума
Змістовий модуль №1				Змістовий модуль № 2			
T1	T2	T3	T4	T5	T6	T7	
10	10	20	10	20	15	15	100

T1, T2 ... T7 – теми змістових модулів.

Шкала оцінювання: національна та ECTS

Сума балів за всі види навчальної діяльності	Оцінка ECTS	Оцінка за національною шкалою	
		для екзамену, курсового проекту (роботи), практики	для заліку
90 – 100	A	відмінно	зараховано
82-89	B	добре	
74-81	C		
64-73	D	задовільно	

60-63	E		
35-59	FX	незадовільно з можливістю повторного складання	не зараховано з можливістю повторного складання
0-34	F	незадовільно з обов'язковим повторним вивченням дисципліни	не зараховано з обов'язковим повторним вивченням дисципліни